

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК РЕСУРСУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
04 квітня 2025 року**

ОДЕСА

УДК: 159.953:37.015.3:005.963

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління.

Соловейчук Олена Максимівна – фахівець Південноукраїнського центру професійного розвитку керівників та фахівців соціономічної сфери.

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №14 від 24 квітня 2025 р.)*

Рецензенти:

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Осіпова Тетяна Юріївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Університету Ушинського

Розвиток креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості: психолого-педагогічні аспекти: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса : Університет Ушинського, 2025. 511 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку креативного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

Отже, в епоху невизначеності та постійних змін, креативне мислення перестає бути просто бажаною якістю, а стає життєвою необхідністю. Його здатність генерувати нестандартні рішення, переосмислювати проблеми та знаходити інноваційні шляхи розвитку робить його незамінним інструментом для подолання нетипових викликів та досягнення успіху в будь-якій сфері діяльності. Розвиваючи та культивуєючи креативне мислення, ми відкриваємо перед собою безмежні можливості для інновацій, прогресу та вирішення найскладніших проблем сучасності.

БОНДАРЕНКО Ірина Геннадіївна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Креативність - творча, інноваційна діяльність; новітній термін описує індивідуальну творчість, що характеризується здатністю генерувати нові ідеї і входить як самостійний фактор у структуру таланту. Раніше в літературі використовувався термін «творчі здібності», але згодом його почали витіснити англійські запозичення (creativity, creative).

Креатив (англ. Creative) - це визначення описує продукти людської діяльності, створені способом, що відрізняється від аналогічних продуктів, новизною підходу, творчими рішеннями. Взагалі, він створений для привернення уваги, головним чином за рахунок емпатичності, пародійності, відчутності, яскравості та високої запам'ятовуваності образу. Дехто під креативністю розуміє започатковану «творчість». Насправді креативність – це синонім слова «креатив».

Креативне мислення - це процес свідомої діяльності, який дає змогу створювати абсолютно нові ідеї, знаходити оригінальні рішення, відхилятися від традиційних моделей мислення та вирішувати проблеми, що виникають у статичних системах.

Проблема креативності в освіті активно обговорюється в науковому середовищі вже не один десяток років. Це основоположні праці Ф. Баррона, Д. Гарднера, Х. Грюбера, С. Девіса, П. Торранса, Д. Харінгтона та інших дослідників. Водночас, з огляду на певні духовно-технологічні зміни, класичні погляди в цій галузі трансформувалися в умовах розвитку соціальної цивілізації. Сучасні реалії вимагають доопрацювання класичних уявлень відповідно до потреб навчання.

Безсумнівно, що феномен креативності є комплексним, багаторівневим і системним явищем, яке виявляється в багатьох напрямках дослідження теорії, практики та експерименту. Його розглядали також Ф. Баррон, Д. Богоявленська, Дж. Гілфорд, О. Григоренко, Л. Дідковська, Г. Костюк, С. Максименко, А. Маслоу, О. Матюшкін, Р. Мей, Г. Меднікова, В. Моляко, Д. Отич, Я. Пономарьов,

С. Рубінштейн, Р. Штернберг, Б. Теплов, Е. Торренс, Д. Харінгтон та ін. Хоча існує так багато досліджень у країні та за кордоном, поняття креативності не можна назвати чітко визначеним і стабільним сьогодні.

С. Каплан, Н. Лейтес, А. Реан, Дж. Рензулі, Р. Стернберг, А. Таннебаум, К. Хеллер, Й. Фелгуйсен вважають, що креативність є багатовимірним феноменом, який включає інтелект, особистісні та соціальні якості. Через поняття таланту досліджували творчість О. Кульчицька, С. Максименко, О. Матюшкін, В. Моляко та ін. Немає також однозначності щодо методів дослідження креативності та визначення її природи, але можна виділити кілька найбільш поширених підходів, які зустрічаються в науковій літературі. Аналізуючи літературу, можна помітити перші два напрямки дослідження креативності: креативність як психологічний процес і креативність як творче ставлення до життя.

Модель інтелекту Д. Гілфорда складається з трьох компонентів: змісту, операцій і результатів. Він включає дивергентне мислення в дію, а зміст може бути метафоричним, символічним і поведінковим.

Заслуговує на увагу й альтернативний підхід зарубіжних психологів до питання дослідження креативності. Так, П. Торренс розуміє креативність як дисонанс між чутливістю до проблем і браком знань, а Г. Гевін визначає її як здатність отримувати нестандартні продукти незвичайними способами.

П. Джексон і С. Мессік виділили чотири критерії творчих продуктів:

- 1) оригінальність (статистична рідкість);
- 2) значення (рідкісні способи використання звичайних предметів);
- 3) трансформація (ступінь перетворення вихідного матеріалу на основі подолання обмежень конвергенції);
- 4) уніфікація (вираження нових ідей у стислій формі шляхом створення єдності та зв'язків між елементами досвіду).

Психологи виділяють декілька характеристик творчої особистості: впевненість у собі, самозадоволеність, невизнання соціальних обмежень, схильність до ризику, стійкість до перешкод середовища, різного роду конфліктів.

А. Олах визначив такі характеристики творчої креативної особистості:

1. Незалежність (власні стандарти важливіші за стандарти групи, незалежність оцінки та судження);
2. Відвертість (готовність вірити у свої та чужі фантазії, сприймати нове та незвичне);
3. Виявляти високу толерантність до невизначеності та невирішених ситуацій і вести конструктивну діяльність за таких обставин;
4. Розвинене естетичне усвідомлення та потяг до прекрасного.

Характеристики творчої особистості, визначені західними вченими, знайшли підтвердження і у вітчизняній психології. Якщо звернутися до вітчизняних досліджень феномену креативності, то можна відзначити кілька підходів, які найбільш активно розглядаються.

Метод дослідження креативності О. Тихомирова передбачає вивчення створення нових продуктів або результатів творчого мислення, а в іншому – творчого процесу створення нового (А. Брушилінський, В. Моляко, П. Якобсон). Наразі можна говорити про усталену традицію, яка розуміє креативність як здатність, що виявляє глибинні властивості особистості створювати оригінальні цінності, приймати нестандартні рішення, виходити за межі відомого; як невід’ємну частину особистості вона втілює її творчі можливості (П. Анохін, Т. Баришева, Ю. Зиганов, В. Каменська, І. Мельникова, Л. Сергійчик та ін.). Серед дослідників креативності, які підтримують трактування креативності як «інтегрованої здатності цілісної системи, що поглинає здатність її елементів до взаємозв’язку», можна виділити А. Хуторського.

В. Дружинін стверджує, що в психології існує принаймні три основних підходи до проблеми креативності (творчих здібностей). Вони можуть бути виражені таким чином: представники першого підходу стверджують, що такої творчості не існує. Інтелектуальна обдарованість є необхідною, але недостатньою умовою індивідуальної творчої діяльності. Велику роль у детермінації творчої поведінки відіграють ціннісні мотиви та особистісні риси (А. Маслоу, А. Танненбаум). Пізнавальна здібність, чутливість до проблем і здатність до самотійного судження в невизначених і складних ситуаціях є основними характеристиками творчої особистості.

Інший підхід передбачає опис креативності як творчої здатності, яка є самотійним фактором, незалежним від інтелекту (Дж. Гілфорд, Я. Пономарьов, К. Тейлор). У більш «м’якій» версії теорія припускає наявність невеликого зв’язку між рівнями інтелекту та креативності.

Третій підхід базується на зв’язку рівня інтелектуального розвитку з рівнем творчих здібностей. Цю точку зору поділяють практично всі фахівці в галузі інтелекту (Г. Айзенк, Д. Векслер, А. Термен).

У концепції «Теорії порогу інтелекту» Е. Торранса інтелект і креативність складають єдиний фактор, тому чим вищий коефіцієнт інтелекту, тим вищий креативність. Крім того, як четвертий підхід можна запропонувати окремо концепцію Д. Богоявленської. Серед них креативність є загальною характеристикою особистості, детермінованою взаємодією когнітивно-інтелектуальних та мотиваційно-особистісних факторів.

Д. Богоявленська ввела поняття «індивідуальна креативна діяльність». Авторка вважає, що ця активність характерна для творчої особистості, а творчість – це діяльність, яка не стимулюється ситуацією і проявляється в прагненні вийти за межі певної проблеми. Креативна особистість властива всім новаторам, незалежно від роду діяльності: льотчикам-випробувачам, художникам, музикантам, винахідникам тощо. Отже, можна сказати, що на даному етапі розвитку психології утвердилось єдине визначення поняття «творчість». Водночас майже всі підходи підкреслюють важливу відмінну рису креативності, а саме здатність виходити за конкретні ситуації.

Відповідно до PISA (Programme for International Student Assessment), креативне мислення – це здатність людини ефективно генерувати, оцінювати та вдосконалювати ідеї, результатами яких можуть бути прийняття оригінальних та ефективних рішень, просування знань та ефективне вираження уяви. Навчальні заклади можуть впливати на декілька аспектів внутрішніх ресурсів студентів для залучення до креативної діяльності:

- пізнавальні навички;
- галузева підготовка (знання та досвід);
- бути відкритим до нових ідей та досвіду;
- готовність співпрацювати з іншими та розвивати чужі ідеї;
- готовність невпинно працювати для досягнення своїх цілей, навіть незважаючи на труднощі;
- віру у власну творчість (мета та переконання);
- мотивація до виконання завдань.

Отже, мотивація до креативності може бути внутрішньою і зовнішньою. Люди, які відчують внутрішню мотивацію до виконання завдань, вважають свою роботу значущою та беруть участь у роботі просто для розваги, з власних інтересів або через бажання подолати певний виклик. Вони відносно нечутливі до подразників, будь-яких непередбачених обставин або інших зовнішніх впливів.

Сучасна теорія визнає, що зовнішні мотиви, такі як тиск (наприклад, наближення крайніх термінів) або винагороди (наприклад, заохочення та визнання), можуть успішно спонукати людину наполегливо працювати над креативністю.

Список використаних джерел:

1. Будій Н. Д. Розвиток творчих можливостей школярів у контексті інноваційних освітніх технологій. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: [зб. наук. праць]. Київ : Київський міський педагогічний університет імені Бориса Грінченка, 2005. №4. С. 110-114.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. Т.В. Бусел. – К.: – ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
3. Інноваційні технології навчання української мови та літератури / Укладач О. І. Когут. – Тернопіль : Астон, 2005. – 204 с.
4. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови. Київ: Академія, 2007. 360 с. Педенко Н.І. Розвиток креативного потенціалу на уроках словесності. Вивчаємо українську мову та літературу. – 2006. - №32.
5. Педенко Н.І. Розвиток креативного потенціалу учнів на уроках словесності. Вивчаємо українську мову та літературу. – 2006. - №32.
6. Перехресна О. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках української мови і літератури. Дивослово. 2003.
7. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. Рідна школа. – 2005. – №1.

8. Понасенкова С.В. Обдаровані діти: формування та розвиток здібностей (психологічний аспект) // Проблеми виховання. – 2003. – №2. – С. 135.

БОРТОВ Андрій Сергійович

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Вступ. У сучасних умовах невизначеності та зростання складності життєвих викликів психологічна стійкість стає ключовим ресурсом адаптації індивіда до навколишнього середовища. Здатність зберігати внутрішню рівновагу, оперативно відновлюватися після стресових подій та ефективно протистояти негативним впливам є невід’ємною складовою особистісного благополуччя та професійного успіху. Дослідження в галузі позитивної психології та когнітивних наук підкреслюють, що оптимальні механізми подолання стресу ґрунтуються не лише на традиційних стратегіях регуляції емоцій, але й на активному залученні творчих процесів (Connor & Davidson, 2021; Snyder, 2020).

Креативність, розглянута як багатовимірне явище, що включає когнітивний потенціал до генерації нових ідей, емоційну відкритість до ризику та сфокусованість на пошуку нестандартних підходів, виступає потужним фактором, який зміцнює захисні ресурси особистості. Саме завдяки розвитку креативного мислення людина набуває здатності бачити альтернативні шляхи вирішення проблем, перебудовувати стереотипні моделі поведінки та адаптуватися до змін із більшою гнучкістю.

Крім того, практика творчої самореалізації сприяє формуванню позитивної самооцінки, підвищує відчуття власної компетентності та внутрішньої мотивації до подолання труднощів.

Мета цих тез – обґрунтувати теоретичні засади та практичні підходи до розвитку креативності як фактора підвищення психологічної стійкості особистості, а також запропонувати ефективні інтервенції для інтеграції творчих практик у різні контексти – від освітнього середовища до корпоративних тренінгів та психотерапевтичних сесій.

Ключові слова: креативність, психологічна стійкість, когнітивна гнучкість, емоційна регуляція, соціальна підтримка, творчі інтервенції, адаптивні стратегії.

1. Теоретичні основи.

Психологічна стійкість трактується як здатність особистості активно протистояти стресовим подіям, оперативно відновлюватися після них та підтримувати внутрішню рівновагу в умовах невизначеності (Grotberg, 2020). Вона формується на перетині кількох складових: когнітивної гнучкості,

ЗМІСТ

АКУЛЕНКО Ірина Анатоліївна Творчість і навчально-дослідницька діяльність школярів в освітньому процесі з математики	3
АНДРЮЩЕНКО Ірина Сергіївна STEM-освіта як складова процесу модернізації системи освіти в Україні	5
АРНАУТОВА Лариса Валентинівна Формування креативного мовлення у дітей з затримкою психічного розвитку	8
БАБАЧУК Юлія Михайлівна Психолого-педагогічні умови розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку	11
ВАВСНУК Mykyta Developing Creativity In Students	14
ВАВСНУК Olena Development Of Personal Creativity	18
БАЛАКІРЄВА Вікторія Анатоліївна Розвиток креативного мислення майбутніх учителів початкової школи як передумова результативної професійної діяльності	22
БАРТЄНЄВА Ірина Олександрівна Теоретичний аспект створення креативного освітнього середовища для розвитку креативності майбутніх учителів	24
БАТЮК Наталія Орестівна Формування креативності майбутніх учителів мистецьких дисциплін через усвідомлення символічної образності української культурної спадщини	27
БАШАВЕЦЬ Наталія Андріївна Розвиток креативності вчителя фізичної культури як ресурсу інноваційного потенціалу особистості	31
BEREZOVSKA Liudmyla Creative Development Of A Preschool Child Through Artistic And Speech Activities	35
БИКОВА Світлана Валентинівна Креативність як ключовий фактор успішності особистості та інноваційного розвитку	37
БОЙКО Володимир Васильович Визначна роль креативного мислення при розв'язанні нетипових проблем	40
БОНДАРЕНКО Ірина Геннадіївна Теоретичні аспекти розвитку креативних здібностей студентів	42
БОРТОВ Андрій Сергійович Розвиток креативності як фактор підвищення психологічної стійкості особистості	46
БРИНЗА Ірина Вячеславівна, ЧЕРНЕНКО Наталія Миколаївна Креативність як важлива складова професійного розвитку здобувачів освіти	49
БУЗДУГАН Олена Анатоліївна Креативність як складова діяльності майбутнього вчителя східних мов	52
BULGAKOVA Valentyna Factors of Creativity Development	55